

The background of the cover is a photograph of two men standing on a grassy bank next to a canal. In the background, there is a large canal lock with several golden wheels and a bridge with cars. The sky is overcast.

magazine *Samen* Sociaal Domein

Herbert Bolt en Léon Dorgelo

Hoe houd je het Sociaal Domein
beheersbaar

Visie

De arbeidsmarkt van de toekomst:
een dwarsdoorsnijdende opgave

Artikel

Schade aan kinderen door
scheiding voorkomen

01

Magazine
Samen Sociaal Domein
Maart 2024 jaargang 6

Colofon

Eindredactie

Irena Snippe

Redactieteam

Esther Slotman, Joyce Bouwknegt,
Lucia Everts en Miquel Wijngaards

Vormgeving

Bureau Zorgmarketing, Meppel

Fotograaf omslag

Gijs van Lieshout

Drukkerij

Zalsman, Kampen

Redactieadres

Blankenstein 143, 7943 PE Meppel

Abonnement

Dit magazine is in de losse verkoop te verkrijgen voor € 11,99 inclusief btw en inclusief verzendkosten. Het magazine is ook digitaal beschikbaar voor de losse verkoop voor € 9,99 inclusief btw. Een jaarabonnement (drie exemplaren per kalenderjaar) is digitaal te verkrijgen voor € 23,99 inclusief btw. Fysiek is een jaarabonnement te verkrijgen voor € 29,99 inclusief btw. Neem voor meer informatie contact op met Kenniscentrum Sociaal Domein.

Advertentieverkoop

Voor adverteren in dit magazine kunt u telefonisch contact opnemen met Lucia Everts of Irena Snippe via 085-4018362 of via e-mailadres evenementen@kenniscentrum-sociaaldomein.nl.

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s) en redacteur(s) geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch de gevolgen hiervan.

© Het is niet toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van de uitgever artikelen, onderzoeken of gedeelten daarvan over te nemen.

1 Cover

Herbert Bolt en Léon Dorgelo

3 Voorwoord

6 Introductie

7 Boekbespreking

Inclusief vertrouwen

Beleid in het sociaal domein, voor en mét de inwoner

12 Onderzoek

Signaleringskaart Goed Gevoed Ouder

Worden voor het Sociaal Domein

15 Cijfers & zo

16 Ervaringsverhaal

Een dag op Het Klaverblad:

De reis van een gedragsdeskundige

21 Stelling

"Als jij je onveilig voelt als consultant, kan jij je werk niet goed uitvoeren."

22 Visie

De arbeidsmarkt van de toekomst:
een dwarsdoorsnijdende opgave

Hoe houd je het
Sociaal Domein
beheersbaar?

Samen Sociaal Domein is een uitgave van:

Inhoudsopgave

26 Casus

Rümaine Garcia – Investeren en moeten improviseren

31 Column

Margriet Twisterling – Het belang van ervaringskennis bij het schrijven van beleid

32 Artikel

Schade aan kinderen door scheiding voorkomen

35 Puzzel

36 Artikel

Blij uit je bed en fluitend naar je werk
Maak werk van werkgeluk

38 Ervaringsverhalen

- Kantelen... als het kan
- Blink uit in de Schuldhulpverlening
- Grenzeloos werken
- De dag van Tesse

43 Data opleidingen en trainingen

April tot en met mei 2024

Visie

Infographic Sociaal
Domein Hulpmiddel voor
raadsleden

Opinie

De kracht van
kwetsbaarheid

Signaleringskaart

Goed Gevoed Ouder Worden

voor het Sociaal Domein

Vitaal ouder worden is één van de thema's in het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Om vitaal oud te worden, is een gezond voedingspatroon van belang. Helaas lukt het ouderen niet altijd om gezond te blijven eten. Hierdoor kunnen tekorten ontstaan en kunnen zij ondervoed raken. Professionals en vrijwilligers uit het Sociaal Domein kunnen een actieve bijdrage leveren aan het signaleren van (risico op) ondervoeding. De signaleringskaart Goed Gevoed Ouder Worden ondersteunt hen bij het signaleren van mogelijke problemen met voeding, het laagdrempelig daarover in gesprek gaan met ouderen en het zoeken naar oplossingen. In dit artikel bespreken wij hoe deze kaart is ontwikkeld en hoe deze gebruikt kan worden.

Dit artikel is een vervolg op het eerder verschenen artikel 'Goed Gevoed Ouder Worden: Niet voor iedereen vanzelfsprekend' (WMO Doen, oktober 2022). Hierin schreven we, het Kenniscentrum Ondervoeding, wat ondervoeding is, wat de negatieve gevolgen kunnen zijn voor het welbevinden en de gezondheid van ouderen en hoe dit voorkomen kan worden.

Hoe groot is het probleem?

Sinds het verschijnen van het vorige artikel zijn er nieuwe cijfers gepubliceerd over hoe vaak voedingsproblemen voorkomen bij thuiswonende ouderen in Nederland. Een (hoog risico op) ondervoeding komt voor bij 8,5% van de thuiswonende 65-plussers en 19% van de thuiswonende 85-plussers. Onder kwetsbare ouderen is dit 16%, denk daarbij aan ouderen met thuiszorg, die minder mobiel of alleenwonend zijn. Met de verwachte stijging van het aantal ouderen de komende jaren, zal ook het aantal ouderen met (hoog risico op) ondervoeding toenemen. Professionals en vrijwilligers in het Sociaal Domein kunnen met de nieuw ontwikkelde signaleringskaart actief bijdragen aan het terugdringen hiervan.

Ontwikkeling van de signaleringskaart

Het Kenniscentrum Ondervoeding heeft de afgelopen twee jaar in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en in samenwerking met vertegenwoordigers van onder andere Movisie, Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW), Vilans en Actiz de signaleringskaart Goed Gevoed Ouder Worden ontwikkeld. In een werkgroep is met vertegenwoordigers van deze partijen nagedacht over hoe de signaleringskaart het beste aansluit bij de werkwijze in het Sociaal Domein. Nadat in de werkgroep overeenstemming was bereikt over een concept-signaleringskaart is deze door enkele medewerkers uit het Sociaal Domein geëvalueerd op begrijpelijkheid, nut en gebruiksvriendelijkheid in de praktijk. Deelnemers voor deze evaluatie zijn geworven via de achterban van de betrokken organisaties. Uiteindelijk hebben tien deelnemers uit heel Nederland deelgenomen aan de evaluatie. Hiervan hebben vier mensen de conceptkaart beoordeeld op inhoud en zes mensen (meest ouderenadviseurs en welzijnscoaches) de conceptkaart ook uitgetest in de praktijk bij één of meerdere ouderen. Via een digitale vragenlijst is gevraagd wat hun indruk was met betrekking tot de vorm en inhoud, daarnaast werd gevraagd wat de ervaringen waren met het toepassen bij oudere cliënten. Alle tien waren positief over de conceptkaart. Aangegeven werd dat het een relevant en duidelijk hulpmiddel is om met ouderen het gesprek aan te gaan over (onder)voeding.

Door de zes deelnemers die de conceptkaart hebben getest in de praktijk werd aangegeven dat het een praktisch instrument is en makkelijk toe te passen, hoewel soms wat voorbereiding nodig is. Sommige deelnemers liepen samen met de oudere alle stappen langs, dit hielp volgens hen om de oudere meer bewust te maken van het belang van goede voeding bij ouder worden. Anderen gaven aan de kaart niet samen door te hebben genomen maar wel de vragen en onderwerpen tijdens het gesprek met de cliënt te hebben gebruikt. Een belangrijke bevinding was ook dat vier van deze zes deelnemers aangaven naar aanleiding van de conceptkaart één of meerdere cliënten te hebben geadviseerd contact op te nemen met een huisarts of andere zorgverlener vanwege mogelijke ondervoeding. Op basis van de uitkomsten van deze evaluatie zijn enkele kleine aanpassingen gedaan voordat de signaleringskaart definitief is vastgesteld.

In gesprek met alle ouderen

Ondervoeding ontwikkelt zich meestal geleidelijk en wordt vaak pas opgemerkt nadat de gezondheid van een oudere aanzienlijk is verslechterd. In een vroeg stadium signaleren van risicofactoren die kunnen bijdragen aan het ontstaan van ondervoeding is essentieel om erger te voorkomen. Veel ouderen accepteren echter te makkelijk dat eten, drinken, boodschappen doen en/of koken niet meer gaat zoals voorheen. Daardoor doen ze zichzelf vaak onbewust tekort als het gaat om welbevinden en gezondheid. Uitgangspunt is daarom dat de kaart uitnodigt om met alle ouderen in gesprek te gaan over eten, drinken, boodschappen doen en koken. Dus niet alleen bij ouderen die al problemen hebben of waar problemen duidelijk zichtbaar zijn.

Vanuit wetenschappelijk onderzoek is bekend dat veel verschillende factoren bij kunnen dragen aan het ontstaan van ondervoeding bij ouderen. Vaak spelen meerdere factoren tegelijk. Met de werkgroep is gekeken naar welke van die factoren passend zijn om te signaleren door medewerkers in het Sociaal Domein. Uiteindelijk zijn drie overkoepelende thema's met bijbehorende risicofactoren vastgesteld: gevoelens van alleen-zijn of eenzaamheid, verminderde zelfredzaamheid en problemen met rondkomen.

De risicofactoren zijn aanknopingspunten om in gesprek te gaan over eten, drinken, boodschappen doen en koken. De hulpvragen op de kaart helpen het gesprek op gang te brengen en ouderen te laten nadenken over wat voor hen belangrijk is als het gaat om voeding. Vaak denken ouderen ten onrechte dat minder eten en drinken geen kwaad kan. Daarom is het belangrijk dat door de medewerker uit het Sociaal Domein benoemd wordt dat voldoende eten en drinken en daarvan genieten van belang is voor behoud van kracht, zelfredzaamheid en welbevinden. Juist zij zijn

opgeleid om laagdrempelig in gesprek te gaan over onderwerpen die het welzijn van ouderen raken, waaronder eten en drinken.

Als het vermoeden bestaat dat iemand mogelijk al ondervoed is, kan worden doorgevraagd naar specifieke signalen van ondervoeding zoals gewichtsverlies en verslechterde lichamelijke conditie. Bijvoorbeeld als iemand zichtbaar verzwakt is, verwaarloosd lijkt of aangeeft regelmatig maaltijden over te slaan omdat alleen eten niet gezellig is of koken moeizaam gaat. Zo nodig kan worden geadviseerd om contact op te nemen met een huisarts of diëtist. Maar denk ook aan een tandarts als sprake is van een slecht gebit of pijn bij het kauwen.

Afhankelijk van de wensen, behoeften en mogelijkheden die tijdens het gesprek naar voren komen, kan passende hulp en ondersteuning worden aangeboden. Bijvoorbeeld een overzicht van buurtrestaurants, maaltijdservices, boodschappenservice of andere lokale initiatieven die bijdragen aan het ondersteunen van een gezond voedingspatroon voor ouderen. Betrek waar mogelijk familie en mantelzorgers.

Samenwerken met andere professionals

Het feit dat tijdens de praktijk-evaluatie enkele ouderen geadviseerd is contact op te nemen met een huisarts of ander zorgverlener onderstreept het belang van aandacht voor (onder)voeding in het Sociaal Domein. Het contact met ouderen is er vaak al voordat zorgprofessionals in de eerstelijnszorg betrokken zijn en risicofactoren kunnen signaleren. Medewerkers in het Sociaal Domein hebben een belangrijke rol bij de vroegsignalering en het vergroten van de bewustwording over ondervoeding bij ouderen zelf. Samenwerking en afstemming met professionals in het zorgdomein is nodig, zoals ook beschreven is in het GALA. Gemeenten kunnen het thema voeding bij ouderen opnemen in de welzijnsopdracht en combineren met andere belangrijke thema's zoals eenzaamheid en valpreventie.

Waarde van een domeinoverstijgende netwerkaanpak ondervoeding bij ouderen

De Social Return On Investment (SROI) 'Over de waarde van zorg bij ondervoeding van (kwetsbare) ouderen' laat zien dat een investering van €1 over 5 jaar een maatschappelijk rendement op levert van €3,27. De investering in deze aanpak, bestaande uit bewustwording, scholing en maken van regionale samenwerkingsafspraken loont. De domeinoverstijgende netwerkaanpak van ondervoeding bij ouderen leidt tot een verbetering van kwaliteit van leven van ouderen, een besparing van de zorgkosten door o.a. minder/kortere ziekenhuisopname, minder wijkverpleging en uitstel van opname in het verpleeghuis.

Links naar info/materialen in tekst genoemd:

*GALA – Gezond voedingspatroon ouderen: <https://www.kenniscentrumondervoeding.nl/gala/>
 *SROI: <https://www.kenniscentrumondervoeding.nl/sroi-aanpak-ondervoeding-ouderen/>
 *Domeinoverstijgende netwerkaanpak ondervoeding ouderen: <https://www.kenniscentrumondervoeding.nl/domeinoverstijgende-netwerkaanpak-ondervoeding-ouderen-2/>
 *<https://www.kenniscentrumondervoeding.nl/producten/signaleringskaart-goed-gevoed-ouder-worden-sociaal-domein/>

Samen Sociaal Domein is een uitgave van:

Kenniscentrum
SociaalDomein

